

ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΓΝΩΣΗΣ ΣΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

Γεωργία Υφαντίδου
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
ΤΕΦΑΑ ΔΠΘ

ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΓΝΩΣΗΣ

- Το δυναμικό της ερευνητικής γνώσης αντιπροσωπεύει ένα είδος γνώσης «σε εμβρυικό στάδιο» εντός των εργαστηρίων και των ερευνητικών κέντρων.
- Η επιτάχυνση στην ανάπτυξη της γνώσης μπορεί να είναι το αποτέλεσμα της επίδρασης του πολιτισμού και της επιστήμης με άλλους ερευνητικούς οργανισμούς και εταιρείες.
- Συνεπώς, οι εταιρείες μπορούν να βοηθήσουν στην επιτάχυνση της δημιουργίας κωδικοποιημένης εφευρετικής γνώσης, υποστηρίζοντας το δίκτυο των εμπλεκόμενων για να εκμεταλλευτούν το παραπάνω είδος γνώσης.
- Ωστόσο αυτό το σύμπλεγμα μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω κατάλληλων διαδικασιών μακράς διάρκειας συνεργασίας στην έρευνα και ανάπτυξη (R&D) μεταξύ διαφορετικών εμπλεκόμενων στη διαδικασία μεταφοράς γνώσης.

Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ

- Σε μια αυξανόμενη διεθνή και παγκοσμιοποιημένη οικονομία της γνώσης,
  - οι τεχνολογικές αλλαγές,
  - η διαδραστική μάθηση,
  - η ανάπτυξη της γνώσης,
  - η ολοκλήρωση της γνώσης και
  - η πρακτική εφαρμογή της γνώσης
  - αποτελούν παράγοντες «κλειδιά» στην καινοτομία για οικονομική ανάπτυξη και επιβίωση (EU Commission, 2007).
-
- Σε αυτό το πλαίσιο η καινοτομία αποτελεί την καρδιά της παραγωγικότητας.

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ: ΕΝΑ ΝΕΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ ΣΕ ΕΞΕΛΙΞΗ

- Η γνώση αποτελεί καθοριστικό στοιχείο στη διαμόρφωση του παγκόσμιου καταμερισμού εργασίας και κατ' επέκταση των σύγχρονων μορφών καπιταλιστικής συσσώρευσης.
- Ειδικότερα η γνώση που απορρέει από την επιστημονική έρευνα και η καινοτομία που βασίζεται σε αυτή συχνά οδηγούν σε προϊόντα και υπηρεσίες μεγάλης προστιθέμενης αξίας και αποτελούν τον πυρήνα της Οικονομίας της Γνώσης.
- Χώρες οι οποίες παραδοσιακά βάσιζαν το παραγωγικό τους μοντέλο στην εισαγωγή τεχνολογίας από το εξωτερικό, όπως η Κίνα και η Ινδία, πλέον εστιάζουν στη δημιουργία μιας εγχώριας ερευνητικής βάσης με στόχο την ανάπτυξη και την αναβάθμιση τους στον παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας.

- **Κώστας Φωτάκης, Αναπληρωτής Υπουργός Έρευνας και Καινοτομίας, ΥΠΠΕΘ**
- **Αλέξανδρος Σελίμης, Ειδικός Επιστημονικός Συνεργάτης, Τομέας Έρευνας και Καινοτομίας, ΥΠΠΕΘ**

- Όσον αφορά την ελληνική επιχειρηματικότητα, υπάρχουν δύο καίρια στοιχεία που, σε μεγάλο βαθμό, τη χαρακτηρίζουν τα τελευταία χρόνια:
- η μέσης ή χαμηλής έντασης γνώση του μεγάλου αριθμού των επιχειρήσεων, κυρίως μικρομεσαίων, και
- το κατά μέσον όρο χαμηλό μισθολογικό κόστος.
- για να ξεπεραστούν οι χρόνιες διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής επιχειρηματικότητας, πρέπει:
- να δοθεί έμφαση με συνέπεια και συνέχεια στην ενίσχυση της έντασης της γνώσης και κατ' επέκταση στην Οικονομία της Γνώσης, η οποία είναι ο πυρήνας για ένα νέο αναπτυξιακό πρότυπο της χώρας.
- Ένα πρότυπο στο οποίο οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις θα πρωταγωνιστούν με την προσφορά ποιοτικών θέσεων εργασίας και με την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας.
- **Κώστας Φωτάκης, Αναπληρωτής Υπουργός Έρευνας και Καινοτομίας, ΥΠΠΕΘ**
- **Αλέξανδρος Σελίμης, Ειδικός Επιστημονικός Συνεργάτης, Τομέας Έρευνας και Καινοτομίας, ΥΠΠΕΘ**

ΤΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΓΝΩΣΗΣ

- Τα πλεονεκτήματα της μεταφοράς γνώσης από τους ερευνητικούς οργανισμούς στη βιομηχανία μπορούν να αξιολογηθούν ως όροι:
- ανάπτυξης αμοιβαίας εμπιστοσύνης για μακροχρόνιες στρατηγικές συνεργασίες και διάδοσης των ερευνητικών δραστηριοτήτων
- ενίσχυσης των εργαστηρίων και των ερευνητικών ιδρυμάτων
- καλύτερης εκμετάλλευσης των ερευνητικών αποτελεσμάτων
- ανάπτυξης καινοτόμων επιχειρηματικών ευκαιριών για να προσελκύσουν καλούς ερευνητές αποτελώντας κίνητρα
- αύξησης της κινητικότητας του ανθρώπινου δυναμικού από τα ερευνητικά κέντρα στη βιομηχανία

Αυτά τα οφέλη νέα προϊόντα στην αγορά, νέες επαγγελματικές ευκαιρίες και πιο αποτελεσματική και κερδοφόρα εκπαίδευση.

Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

- Η πιο σημαντική παρακαταθήκη για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι οι άνθρωποι:
- το εξαιρετικό ανθρώπινο δυναμικό που διαθέτει η χώρα,
- κυρίως οι νέοι επιστήμονες και ερευνητές που βρίσκονται στο επίκεντρο κάθε προσπάθειας ανάκαμψης.
- Όμως, η υποτίμηση της εργασίας,
- η ανεργία και
- κυρίως η έλλειψη προοπτικών σταδιοδρομίας,
- που εντάθηκαν την περίοδο της κρίσης,
- έχουν οξύνει το φαινόμενο της μονόπλευρης φυγής επιστημόνων στο εξωτερικό (**brain drain**),
- αλλά και την ετεροαπασχόλησή τους σε εργασίες χαμηλής εξειδίκευσης (**brain waste**).

-
- Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, τα χρόνια της κρίσης 2009-2014 ο αριθμός των επιστημόνων που μετανάστευσαν στο εξωτερικό ήταν σχεδόν δεκαπλάσιος από εκείνον των ετών 2000-2005.
  - Η αποκατάσταση της μονόπλευρης φυγής στο εξωτερικό από μία ισόρροπη κινητικότητα επιστημόνων αποτελεί προτεραιότητα στον σχεδιασμό για την ανάπτυξη Οικονομίας της Γνώσης με αξιώσεις.

ΜΕΤΡΑ..

- Δημιουργία θέσεων εργασίας σε πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα (Ε.Κ.) της χώρας, κάτι που είχε εκλείψει τα τελευταία 7 χρόνια.
- Εγκρίθηκαν 1.000 νέες θέσεις μελών ΔΕΠ και 100 νέες θέσεις ερευνητών για τη διετία 2017-2018.
- Στήριξη υποψήφιων διδασκόντων και μεταδιδασκόντων με τη δημιουργία περίπου 13.000 θέσεων εργασίας συνολικά, σε πενταετή ορίζοντα, από το ΕΣΠΑ και το ΕΛΙΔΕΚ.

ΕΣΠΑ

- Η προσέλκυση εξειδικευμένου προσωπικού στον ιδιωτικό τομέα με έμφαση στα Τμήματα Έρευνας και Ανάπτυξης (Ε&Α) καινοτόμων επιχειρήσεων.
- Τα Τμήματα Ε&Α, αποτελώντας τον «εγκέφαλο» μιας καινοτόμου επιχείρησης,
- είτε δημιουργούν την αναγκαία τεχνογνωσία για την ανάπτυξή της
- είτε προσαρμόζουν και αναβαθμίζουν την αντίστοιχη εισαγόμενη στις ιδιαίτερες ανάγκες της επιχείρησης,
- ελαχιστοποιώντας βαθμιαία την εξάρτησή της από την αγορά τεχνογνωσίας στο εξωτερικό.

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ (ΕΛΙΔΕΚ)

- Σκοπός του ΕΛΙΔΕΚ είναι η στοχευμένη και με συνέπεια στήριξη νέων επιστημόνων (υποψήφιοι διδάκτορες και μεταδιδάκτορες),
- η ενίσχυση των ερευνητικών υποδομών και γενικότερα η έμπρακτη ενθάρρυνση της «ελεύθερης» έρευνας (**blue sky research**) που διεξάγεται στα ελληνικά ΑΕΙ και Ε.Κ.
- Το ΕΛΙΔΕΚ αποτελεί ένα είδος «ανεξάρτητης αρχής» για την επιστημονική έρευνα.

ΤΟ ΥΠΕΡΤΑΜΕΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ (EQUIFUND)

- Η δημιουργία ευκαιριών για την ανάπτυξη νεοφυούς και καινοτόμου επιχειρηματικότητας (startups)
- με τρόπο προσαρμοσμένο στις ιδιαιτερότητες του οικονομικού περιβάλλοντος που οφείλονται στην οικονομική κρίση, μέσω του σχήματος επιχειρηματικών συμμετοχών,
- είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική για την αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων χωρίς στρεβλώσεις και με τρόπο ομαλό,
- που προάγει την υγιή επιχειρηματικότητα.

Η ΤΕΤΑΡΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ «ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ»

- Οι παραπάνω δράσεις μπορούν επίσης να συνεισφέρουν στη σμίλευση των πτυχών εκείνων που θα προετοιμάσουν τη χώρα για την παρουσία της στο τοπίο που αναμένεται να διαμορφώσει η επανομαζόμενη τέταρτη βιομηχανική επανάσταση.
- Οι ταχείες τεχνολογικές εξελίξεις στους τομείς:
  - της επταυξημένης νοημοσύνης,
  - της φωτονικής,
  - της ρομποτικής,
  - της νανοτεχνολογίας,
  - της γενετικής και
  - της βιοτεχνολογίας
- οδηγούν με γοργούς ρυθμούς στην πλήρη διαδραστική αυτοματοποίηση των μέσων και των τρόπων παραγωγής.

ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΒΑΣΙΣΜΕΝΕΣ ΣΤΗ ΓΝΩΣΗ

- Η ανάλυση των συστημάτων οικονομίας της γνώσης αποδεικνύει την τάση των εταιρειών που βασίζονται στη γνώση να επικεντρωθούν σε λίγα υλικά πάγια και πολλά άυλα.
- Αυτό συμβαίνει εξαιτίας της ύπαρξης πολλών ταλαντούχων επαγγελματιών, οι οποίοι χρησιμοποιούν τη δημιουργικότητα και τις ικανότητες τους για το μετασχηματισμό της πληροφορίας σε γνώση.

ΣΧΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ

- Η ικανότητα ενός οργανισμού να παράγει νέα γνώση και να καινοτομήσει έχει ως απαραίτητη προϋπόθεση την καλή χρήση των καινοτόμων πηγών και των νέων τεχνολογιών.
- Αντιστρόφως, η εισαγωγή νέων τεχνολογιών υποδηλώνει συχνά σημαντικές αλλαγές στους οργανισμούς με συνέπεια να προκύπτουν νέες πρακτικές διαχείρισης και νέες οργανωτικές μορφές.
- Συνεπώς, οι οργανωτικές και οι τεχνολογικές καινοτομίες είναι συγγενικά πεδία.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

- Οι Balzat & Hanusch (2004) αναλύουν την καινοτομία σε σχέση με την αλληλεπίδραση ανάμεσα στην τεχνολογία, τα ιδρύματα και τους οργανισμούς και επεξηγούν το Εθνικό Σύστημα Καινοτομίας (NIS) ως ένα ιστορικά αναπτυσσόμενο υποσύστημα της εθνικής οικονομίας μέσα στο οποίο ποικίλοι οργανισμοί και ιδρύματα αλληλοεπιδρούν και επηρεάζουν το ένα το άλλο κατά την εκτέλεση της καινοτόμου δραστηριότητας.
- Αυτή η συστημική προσέγγιση στο NIS επιδεικνύει ότι τα πανεπιστήμια, με την αλληλεπίδραση τους με τη βιομηχανία, έχουν έναν καθοριστικό ρόλο στις καινοτόμες διαδικασίες των οικονομικών συστημάτων, ειδικά στην ανάπτυξη εμπορικής χρήσιμης γνώσης.
- Αυτό έρχεται σε αντίθεση με το γραμμικό μοντέλο της καινοτομίας, το οποίο αναγνωρίζει την καινοτομία ως μια βιομηχανική δραστηριότητα που χρησιμοποιεί μόνο τη θεμελιώδη επιστημονική γνώση των πανεπιστημίων ως έναν παράγοντα εισόδου για τις καινοτόμες δραστηριότητες της.

ΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ - ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

- Για να βελτιωθεί η απόδοση της οικονομίας μιας χώρας, το NIS πρέπει να συμβάλλει στις καινοτόμες δραστηριότητες που αναπτύσσονται από διαφορετικούς συμμετέχοντες/εμπλεκόμενους σε αυτό.
- Ο De Wit (2007) αναφέρει ότι η επίδραση της σύνδεσης πανεπιστημίων – βιομηχανίας μπορεί να αναλυθεί μέσω πέντε μορφών συνεργασίας:
  1. Πανεπιστημιακά γραφεία μεταφοράς τεχνολογίας
  2. Άμεση επικοινωνία και συμβάσεις μεταξύ πανεπιστημίων και βιομηχανίας
  3. Συμβολή μεσολαβητών στην επικοινωνία μεταξύ πανεπιστημίων και βιομηχανίας
  4. Άμεση και έμμεση κρατική επιχορήγηση
  5. Εταιρείες Spin-off

Ο ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ - ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Ρητή γνώση

- Υπηρεσίες Έρευνας
- Εμπορευματοποίηση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας
- Επιστημονικές Δημοσιεύσεις
- Συμβατική Έρευνα
- Ακαδημαϊκή Επιχειρηματικότητα

Άρρητη γνώση

- Ερευνητική Συνεργασία
- Κινητικότητα Ανθρώπινου Δυναμικού
- Άτυπη Αλληλεπίδραση
- Εκπαίδευση
- Κοινά έργα και δραστηριότητες έρευνας και ανάπτυξης

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΓΝΩΣΗΣ (NONAKA AND TAKEUCHI, 1995)

Ρητή γνώση

- Δομημένη και αντικειμενική
- Αρθρωμένη σε δομημένη γλώσσα
- Μπορεί να αποτυπωθεί σε κείμενα, διαδικασίες ή βάσεις δεδομένων
- Γλώσσα – Πληροφορία – Μέσο μεταφοράς

Άρρητη γνώση

- Αδόμητη και υποκειμενική
- Ενσωματωμένη σε προσωπική εμπειρία
- Ένστικτο – Διόραση - Ικανότητες

- Η ρητή γνώση μπορεί να εσωτερικευθεί με την κατανόηση.
- Π.χ. η κατανόηση μιας έκθεσης μπορεί να οδηγήσει ένα άτομο στη δημιουργία νέων ιδεών ή στην επικοδομητική εφαρμογή της.
- Η δημιουργία της κατάλληλης τεχνολογίας που θα βοηθήσει τους χρήστες της να παράξουν άρρητη γνώση από ρητή αποτελεί βασικό στόχο.
- Με την αναζήτηση και εύρεση συσχετισμών η τεχνολογία προσδίδει αξία σε γενικές πληροφορίες παρέχοντας τη δυνατότητα δημιουργίας νέας άρρητης γνώσης από αυτές.

- Π.χ. πολλά super-markets παρέχουν στους πελάτες τους κάρτες μέσω των οποίων συγκεντρώνουν πόντους και επωφελούνται από διάφορες προσφορές του καταστήματος.
- Με την χρήση των καρτών αυτών τα καταστήματα δημιουργούν το προφίλ του καταναλωτή μετατρέποντας έτσι ρητή σε άρρητη γνώση.
- Μελετώντας τις αγοραστικές συνήθειες των καταναλωτών το κατάστημα διαμορφώνει νέες ιδέες σχετικά με τη ζήτηση προϊόντων.

ΠΩΣ ΠΡΟΩΘΕΙΤΑΙ Η ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΓΝΩΣΗΣ

- Η ανάπτυξη πιο αποτελεσματικών μηχανισμών και πολιτικών για την προώθηση της διάδοσης και της εκμετάλλευσης των ερευνητικών αποτελεσμάτων, που αφορούν δημόσιες επιχορηγήσεις,
- είναι απαραίτητη για την εφαρμογή της γνώσης και την μετάφραση αυτών των αποτελεσμάτων σε καινοτόμες λύσεις.
- Από την άλλη πλευρά, ο ορισμός και η ανάπτυξη καινοτόμων οικονομικών οργάνων για την υποστήριξη της έρευνας και της διαδικασίας τεχνολογικής καινοτομίας και τη διευκόλυνση της σχέσης με τη βιομηχανία
- αποτελούν επιτακτική ανάγκη των εκάστοτε κυβερνητικών πολιτικών.

ΠΩΣ ΠΡΟΩΘΕΙΤΑΙ Η ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΓΝΩΣΗΣ

- Σε αυτό το πλαίσιο, τα κεφάλαια επιχειρηματικού κινδύνου (venture capitals) και οι επιχειρηματικοί «άγγελοι» (business angels), από κοινού με δημόσιους πόρους,
- είναι οι προνομιούχοι και τα κοντινά συνδεδεμένα είδη επένδυσης για την υποστήριξη του επιχειρηματικού κεφαλαίου στην καινοτομία.
- Η βασική διαφορά των ΒΑ και των VC είναι ότι τα πρώτα δρουν μεμονωμένα σαν φυσικά πρόσωπα ενώ τα δεύτερα σαν εταιρίες.

VENTURE CAPITAL

- Venture Capital είναι μέσο – μακροπρόθεσμες επενδύσεις υψηλής απόδοσης και υψηλού κινδύνου με συμμετοχή στα ίδια κεφάλαια νέων ή ταχέως αναπτυσσόμενων μη εισηγμένων επιχειρήσεων.
  - Εναλλακτικά θα μπορούσαμε να ορίσουμε το Venture Capital (VC) σαν έναν τρόπο χρηματοδότησης της ίδρυσης, ανάπτυξης ή εξαγοράς μιας εταιρίας, βάσει του οποίου ο επενδυτής αποκτά τμήμα του μετοχικού κεφαλαίου της εταιρίας ως αντάλλαγμα για την παροχή χρηματοδότησης. (British Venture Capital Association).
-
- Πηγή: Κυριαζόπουλος Γ. (2019)

BUSINESS ANGELS (BA)

- Επιχειρηματικοί Άγγελοι
- Στην ουσία είναι άτυπα κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών.
- Παρέχουν κεφάλαια στα αρχικά στάδια Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (ΜΜΕ).
- Επίσης παρέχουν συμβουλευτικές υπηρεσίες και καθοδήγηση στις ΜΜΕ.

BUSINESS ANGELS (BA)

- Θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι επιχειρηματικοί άγγελοι είναι πολύ εύποροι ιδιώτες που έχουν την τάση και τη θέληση να επενδύουν τα χρήματά τους σε νέες επιχειρήσεις.
- Συνήθως οι ιδιώτες αυτοί είναι επιτυχημένοι επιχειρηματίες οπότε εκτός από τα κεφάλαια έχουν να προσφέρουν και την ατομική τους εμπειρία, τεχνογνωσία και διοικητικές ικανότητες τους.

- Πηγή: Κυριαζόπουλος Γ. (2019)

BUSINESS ANGELS (BA)

- Τα δίκτυα επιχειρηματικών αγγέλων συνήθως δρουν διαμεσολαβητικά και φέρνουν σε επαφή τους πιθανούς επενδυτές με τις ΜΜΕ.
- Επίσης, δεν εξετάζουν τις δυνατότητες της επένδυσης και χρεώνουν προμήθεια σε περίπτωση συμφωνίας.

Η ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

- Για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η μεταφορά γνώσης περιλαμβάνει διαδικασίες για τη σύλληψη, τη συλλογή, το διαμοιρασμό ρητής και άρρητης γνώσης εμπειρεύοντας δεξιότητες και ικανότητες.
- Περιλαμβάνει εμπορικές και μη δραστηριότητες όπως:
  - Ερευνητικές συνεργασίες
    - Συμβουλευτική
    - Αδειοδότηση
    - Διαχείριση πνευματικής ιδιοκτησίας (Intellectual Property Management)
    - Δημιουργία Spin-off

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

- Σύμφωνα με το ευρωπαϊκό πλαίσιο, είναι θεμελιώδης αρχή η αύξηση και η εφαρμογή της μεταφοράς γνώσης και οι διαδικασίες καινοτομίας διαμέσου συνεργασιών ανάμεσα σε ερευνητικούς οργανισμούς και επιχειρήσεις.
- Για την επίτευξη αυτού του σκοπού, η ΕΕ προωθεί μια διεθνή συνεργασία δημοσίων-ιδιωτικών φορέων μέσω προγραμμάτων όπως:
- Research & Technological Development Framework Programme - 7FP
- https://ec.europa.eu/research/fp7/index_en.cfm
- και άλλων οικονομικών οργάνων όπως:
- Erasmus, Προγράμματα Δια Βίου Μάθησης, CIP (Competitiveness and Innovation Framework Programme) κ.α.
- <http://ec.europa.eu/cip/>

Ευχαριστώ